

УДК 342.9

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО;
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Боднар Сергій Вікторович
кандидат юридичних наук, доцент
Вінницький фінансово-економічний університет
Боднар Сергей Викторович
кандидат юридических наук, доцент
Винницкий финансово-экономический университет
Bodnar Sergiy
PhD in Law, Associate Professor
Vynnytsia Finance and Economics University

Кузьмін Денис Леонідович
юрист, кандидат економічних наук
Вінницький фінансово-економічний університет
Кузьмин Денис Леонидович
юрист, кандидат экономических наук
Винницкий финансово-экономический университет
Kuzmin Denis
Lawyer, PhD in Economics
Vynnytsia Finance and Economics University

Кузьмін Дмитро Леонідович
юрист, кандидат економічних наук
Вінницький фінансово-економічний університет
Кузьмин Дмитрий Леонидович
юрист, кандидат экономических наук
Винницкий финансово-экономический университет
Kuzmin Dmitry
Lawyer, PhD in Economics
Vynnytsia Finance and Economics University

DOI: 10.25313/2520-2308-2018-5-4051

ПРОБЛЕМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН АДМІНІСТРАТИВНИМ СУДОМ

ПРОБЛЕМЫ УРЕГУЛИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ АДМИНИСТРАТИВНЫМ СУДОМ

PROBLEMS OF SETTLEMENT OF SOCIAL-ECONOMIC RELATIONS BY ADMINISTRATIVE COURT

Анотація. В статті розглянуто з наукової точки зору чинники адміністративної судової системи відносно розгляду та прийняття рішень по врегулюванню соціально-економічних відносин суб'єктів судочинства на законодавчому рівні.

Проведено аналіз та виявлено щорічний ріст кількості законодавчих адміністративних актів та складнощі щодо вирішення соціальних і економічних відносин, в судових органах, а в юридичній науковій літературі не в повну міру розкрито методологію розгляду таких судових справ. В таких умовах сучасне суспільство потребує новітніх правових підходів до оцінки та застосування правових методів регулювання соціально-економічних відносин дослідження.

В процесі з'ясовано, що особливостями розгляду таких судових справ є те, що приведення у відповідальність до процесуальних адміністративних норм можуть оскаржуватися рішення, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, активна поведінка яких може мати вплив на права, свободи та інтереси фізичних і юридичних осіб, що суперечить юридичній природі інституту адміністративної юстиції. Такі дії характерні при розгляді судових справ сфери доходів і зборів, при розгляді яких існують протилежні інтереси держави і платників податків, а інститут адміністративної юстиції перетворюється в незаконний орган.

В процесі досліджень судової практики виявлено також, що при розгляді справ про порушення митних правил у судів виникали ускладнення при розмежуванні юрисдикції судів щодо вирішення таких справ Митним кодексом України як адміністративні справи. Проте не встановлено адміністративних стягнень при порушенні не тільки митних правил, але й правил ветеринарної медицини, електроенергетики, лісових, повітряних, водних правил, що пояснює їх відсилений характер та неоднозначність суджень.

Перед суддями постають питання стосовно теоретико-прикладних складнощів, пов'язаних тлумаченням і застосуванням вітчизняного адміністративного процесуального законодавства, коли всупереч статті КУаП суд приймає рішення при відсутності протоколів про адміністративне правопорушення без перевірки чи прийнятті (вчинені) дії суб'єктів владних повноважень у межах повноважень та у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України, з урахуванням всіх обставин, що мають значення для прийняття обґрунтованого рішення, особливо, коли це стосується, коли заподіяно шкоду честі, гідності та діловій репутації особи чи держави.

Автори статті приходять до висновку, що при недостатньому врегулюванні повноважень та законодавчому рівні існує небезпека свавільного втручання суб'єктів владних повноважень у сферу соціальної і економічної діяльності фізичних і юридичних осіб, особливо це проявляється коли суди не мають рамкових критеріїв для оскарження та оцінки рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень при розгляді соціально-економічних справ. При цьому автори приходять до висновку, що при розгляді соціально-економічних судових справ по оскарженню рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень судами застосовується не один із двох класичних методів, а своєрідний метод особливого характеру, в якому органічно переплетені елементи та ознаки як імперативного, так і диспозитивного методів правового регулювання, універсальність якого відкриває широкі можливості застосування міжгалузевої аналогії закону з метою подолання прогалин у праві. В таких умовах судової практика не веде до скорочення сфери регулювання управлінських відносин адміністративними методами, а посилює і видозмінюється природа негативного впливу державних органів на суспільні та соціально-економічні відносини. Особливо проявляється коли суди при розгляді соціально-економічних проблем в судовому процесі доводять наявність управлінської функції суб'єктом не наділених владними повноваженнями.

Автори статті доводять необхідність подальших досліджень та практичного вирішення задач щодо удосконалення адміністративного законодавства з врахуванням особливостей розгляду соціально-економічних судових справ в процесі оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень.

Ключові слова: соціально-економічні відносини, адміністративний суд, юстиція, Конституція України, суб'єкти владних повноважень, податки, митні органи, земельні ресурси, адміністративні стягнення.

Анотація. В статье рассмотрены с научной точки зрения факторы административной судебной системы относительно рассмотрения и принятия решений по урегулированию социально-экономических отношений субъектов судопроизводства на законодательном уровне.

Проведен анализ и выявлены ежегодный рост количества законодательных административных актов и сложности по решению социальных и экономических отношений, в судебных органах, а в юридической научной литературе не в полную меру раскрыто методологию рассмотрения таких судебных дел. В таких условиях современное общество нуждается в новейших правовых подходов к оценке и применения правовых методов регулирования социально-экономических отношений исследования.

В процессе выяснилось, что особенностями рассмотрения таких судебных дел является то, что приведение в ответственность процессуальных административных норм могут быть обжалованы решения, действий или бездействия субъектов властных полномочий, активное поведение которых может влиять на права, свободы и интересы физических и юридических лиц, противоречит юридической природе института административной юстиции. Такие действия характерны при рассмотрении судебных дел сферы доходов и сборов, при рассмотрении которых существуют противоположные интересы государства и налогоплательщиков, а институт административной юстиции превращается в незаконный орган.

В процессе исследований судебной практики обнаружена также, что при рассмотрении дел о нарушении таможенных правил в судов возникали осложнения при разграничении юрисдикции судов по решению таких дел Таможенным кодексом Украины как административные дела. Однако установлено административных взысканий при нарушении

не только таможенных правил, но и правил ветеринарной медицины, электроэнергетики, лесных, воздушных, водных правил, объясняет их видосилений характер и неоднозначность суждений.

Перед судьями возникают вопросы относительно теоретико-прикладных сложностей, связанных толкованием и применением отечественного административного процессуального законодательства, когда вопреки статье КУоАП суд принимает решение при отсутствии протоколов об административном правонарушении без проверки или принятия (совершенные) действия субъектов властных полномочий в пределах полномочий и способом, предусмотренным Конституцией и законами Украины, с учетом всех обстоятельств, имеющих значение для принятия обоснованного решения, особенно, кол это касается, когда причинен вред чести, достоинства и деловой репутации лица или государства.

Авторы статьи приходят к выводу, что при недостаточном урегулировании полномочий и законодательном уровне существует опасность произвольного вмешательства субъектов властных полномочий в сфере социальной и экономической деятельности физических и юридических лиц, особенно это проявляется когда суды не имеют рамочных критериев для обжалования и оценки решений, действий или бездействия субъектов властных полномочий при рассмотрении социально-экономических дел. При этом авторы приходят к выводу, что при рассмотрении социально-экономических судебных дел по обжалованию решений, действий или бездействия субъектов властных полномочий судами применяется не один из двух классических методов, а своеобразный метод особого характера, в котором органично переплетены элементы и признаки как императивного, так и диспозитивного методов правового регулирования, универсальность которого открывает широкие возможности применения межотраслевой аналогии закона с целью преодоления пробелов в праве. В таких условиях судебная практика не ведет к сокращению сферы регулирования управленческих отношений административными методами, а усиливает и видоизменяется природа негативного влияния государственных органов на общественные и социально-экономические отношения. Особенно проявляется когда суды при рассмотрении социально-экономических проблем в процессе доказывают наличие управленческой функции субъекта не наделенных властными полномочиями.

Авторы статьи доказывают необходимость дальнейших исследований и практического решения задач по совершенствованию административного законодательства с учетом особенностей рассмотрения социально-экономических судебных дел в процессе обжалования решений, действий или бездействия субъектов властных полномочий.

Ключевые слова: социально-экономические отношения, административный суд, юстиция, Конституция Украины, субъекты властных полномочий, налоги, таможенные органы, земельные ресурсы, административные взыскания.

Summary. In the article, from the scientific point of view, the factors of the administrative judicial system regarding the consideration and decision-making on the regulation of socio-economic relations of the subjects of legal proceedings at the legislative level are considered.

The analysis and the annual growth of the number of legislative administrative acts and the complexity of solving social and economic relations in the judicial bodies were revealed, and in the legal scientific literature the methodology of consideration of such court cases is not fully disclosed. In such conditions, modern society needs the latest legal approaches to the assessment and application of legal methods for regulating socio-economic relations research.

In the process it became clear that the peculiarities of consideration of such cases are that the bringing of the responsibility to the procedural administrative norms may be challenged by the decision, actions or inaction of the subjects of power, the active behavior of which may have an impact on the rights, freedoms and interests of the physical and legal entities, which contradicts the legal nature of the institute of administrative justice. Such actions are characteristic of the consideration of cases of income and expenses, in considering which there are conflicting interests of the state and taxpayers, and the institute of administrative justice becomes an illegal body.

In the course of the investigation of judicial practice, it was also found that when considering cases of violation of customs rules in courts, complications were encountered in delimiting the jurisdiction of courts in resolving such cases by the Customs Code of Ukraine as administrative cases. However, administrative penalties are not established in violation of not only customs rules, but also the rules of veterinary medicine, electric power, forest, air, water rules, which explains their depleted character and ambiguity of judgments.

Before the judges there are questions regarding the theoretical and applied difficulties related to the interpretation and application of domestic administrative procedural legislation, when, contrary to the article of the KUPA, the court makes a decision in the absence of the minutes of the administrative offense without checking or accepting (committed) acts of power subjects within the powers and in the manner prescribed by the Constitution and laws of Ukraine, taking into account all the circumstances relevant to the adoption of a reasoned decision, in particular, the count This applies when damage was caused to honor, dignity and business reputation of a person or the state.

The authors of the article come to the conclusion that in case of insufficient regulation of powers and legislative level, there is a danger of arbitrary interference of subjects of power in the sphere of social and economic activity of individuals and legal entities,

especially when the courts do not have framework criteria for challenging and evaluating decisions, actions or inaction of the subjects of power in the consideration of socio-economic affairs. At the same time, the authors conclude that when considering socio-economic lawsuits to appeal decisions, actions or inactivity of the subjects of power authorities, the courts apply not one of the two classical methods, but a peculiar method of a special nature, in which organically intertwined elements and signs as imperative, and dispositive methods of legal regulation, the universality of which opens wide opportunities for the application of the interdisciplinary analogy of the law in order to overcome the gaps in the law. In such circumstances, judicial practice does not lead to a reduction of the sphere of regulation of administrative relations by administrative methods, but increases and modifies the nature of the negative influence of state bodies on social and socio-economic relations. Particularly manifests itself when the courts when considering the socio-economic problems in the trial prove the existence of a managerial function of a subject not empowered.

The authors of the article prove the necessity of further research and practical solution of problems with the improvement of administrative legislation, taking into account peculiarities of consideration of socio-economic court cases in the process of appeal of decisions, actions or inactivity of the subjects of power authorities.

Key words: socio-economic relations, administrative court, justice, the Constitution of Ukraine, subjects of power, taxes, customs bodies, land resources, administrative penalties.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із науковими та практичними завданнями. У сучасній науці і практиці адміністративного судочинства багато питань економічного, соціального та суспільного характеру потребують подальшого вдосконалення і залишаються спірними. На сьогодні, коли інститут адміністративного судового процесу вже певною мірою зміцнів і став звичним, слід посилити його зв'язок з науковими досягненнями, поставити не практику, а пізнання процесу регулювання суспільних та соціально-економічних проблем слід поставити на науковий рівень. З метою розмежування адміністративної та господарської юрисдикції [1].

Особливо складно процес розгляду соціальних і економічних судових справ відбувається тоді, коли законодавство, яке регулює спірні відносини, є суперечливим і нечітким, а етичний бік справи допускає різні оцінки. Таких прикладів у судовій практиці, навіть у самих правилах судового процесу, доволі багато, від найпростіших до доволі складних і заплутаних. Відомо, що суд — це консервативний інститут, який значною мірою опирається на стабільність, передбачуваність і консерватизм суспільного життя.

Завданням адміністративного судочинства є прийняття об'єктивних судових актів, які залежать від дії об'єктів і суб'єктів судового процесу і визначення впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів на формування і утвердження безпомилкових адміністративних судових рішень стосовно розглянутих соціально-економічних справ зрозуміло, що недосконалість теоретичних розробок, що мають практичне значення. Такі обставини призводять до необґрунтованих звернень осіб та зайвого навантаження адміністративних судів, а також прийняття необґрунтованих судових актів при розгляді позовів соціально-економічного характеру.

Для того, щоб визначити основні проблеми соціально-економічних відносин та їх вирішення в судовому порядку, необхідні предметні наукові дослідження в цій важливій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В судовій практиці розв'язання соціально-економічних відносин розглядається як ключова проблема.

Аналіз законодавчих адміністративних актів засвідчує надзвичайну складність нашого законодавства, а отже і об'єктивні труднощі при користуванні ним. Якщо взяти до уваги, що кількість законів і підзаконних актів з кожним роком збільшується, пропорційно зростають складнощі визначення певної форми і змісту судових актів щодо вирішення соціально-економічних відносин.

У сучасній науці і практиці адміністративного судочинства багато питань стосовно судового розв'язання соціально-економічних проблем, які потребують подальшого вдосконалення і залишаються спірними, зокрема щодо сутності та правового значення, захисту конституційних прав і свобод людини, правопорядку, здійснення принципу верховенства права.

Оскільки в науковій юридичній літературі не в повну міру розкрита методологія судового розгляду соціально-економічних справ, недостатньо досліджена дана проблема. Більше всього розгляду таких судових справ призводить нерідко до окремих суперечливих розрізнених положень розуміння цієї науково важливої проблеми судового процесу.

Суттєвою основою розв'язання цієї проблеми є теоретичні наукові надбання українських і зарубіжних вчених: Коломоєць Т. О. [1], Котлова О. В. [2], Смокович М. [3], Авер'янов В. Б. [4], Гусарев С. [6], Костенко І. В. [8] та інших.

В сучасному судочинстві вироблені основні правила, за якими здійснюються судочинству, з питань

соціально-економічних процесуальний порядок розгляду таких справ судами, що регламентується законодавством та регламентуючими документами органів адміністративного судочинства. На цей рахунок закріплені рекомендації КАСУ, немало є публікацій та наукових досліджень [2]. Проте, не вдалось до кінця уникнути колізій у правових нормах, винятки з різноманітних питань прийняття рішень є досить не рідкісним явищем. Більшість питань стосовно недоліків в оцінці якості рішень мають не виключений характер, трактування понять нерідко заводять до аналогій, а не для їх наукового трактування відповідних соціально-економічних процесів та трактування їх правопорушення.

Метою дослідження є визначення сутності, правового врегулювання соціально-економічних відносин відповідно до конституційних вимог забезпечення прав і свобод громадян та вироблення рекомендацій по удосконаленню судового процесу розгляду таких справ [2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Структурні трансформації у господарстві та суспільстві країни потребують новітніх правових підходів до оцінки соціально-економічних відносин, що у свою чергу стає передумовою нової парадигми ефективності дій адміністративної судової влади. Використання на практиці правових методів регулювання соціально-економічних відносин дозволяє реалізувати закладене у базис соціально-економічного розвитку пізнавальне відображення його певних закономірних юридичних зв'язків і відносин. Проголошення Конституцією України пріоритети прав і свобод людини та громадянина (ст. 3) спонукає до подальших перетворень усіх сфер соціально-політичного і економічного життя в державі особливо у сфері соціально-економічних відносин [2].

За своєю юридичною природою та цільовим призначенням адміністративна юстиція є [3] засобом забезпечення законності в сфері реалізації функції виконавчої влади і місцевого самоврядування; засобом забезпечення судового захисту прав і свобод громадян, однією з організаційно-правових гарантій суб'єктних публічних прав громадян; засобом судового контролю за правомірністю актів виконавчої влади та місцевого самоврядування; засобом вирішення специфічних спорів адміністративного характеру між громадянами й органами, що реалізують публічно-владні повноваження, особливо при розгляді судових господарських та економічних справ.

Приведення у відповідність із вимірами адміністративно-правової науки до потреби сучасності, новітніх суспільних, соціально-економічних відносин — є безумовно марне й безпідставне, а деякі

постулати такої науки є, подекуди, хибними або ж штучно вихолощеними.

Такі висновки стали можливими внаслідок дослідження практики адміністративного судочинства, правозастосовної діяльності фізичних і юридичних осіб, публічної адміністрації.

Дослідження розгляду судових справ соціальних відносин свідчать, що відповідно до норм процесуального права до адміністративного суду можуть оскаржуватися рішення, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, при цьому може проявлятися активна поведінка суб'єкта владних повноважень, що може мати вплив на права, свободи та інтереси фізичних і юридичних осіб (наприклад, дії щодо вилучення майна, затримання особи тощо). Бездіяльність або пасивна поведінка суб'єкта владних повноважень, може мати вплив на реалізацію прав, свобод, інтересів фізичної чи юридичної особи (наприклад, неприйняття рішень за заявою особи, ненадання допомоги працівникам міліції, не оприлюднення нормативно-правового акта тощо) [5].

Віднесення вказаної категорії спорів до компенсації адміністративних судів суперечить юридичній природі інституту адміністративної юстиції. У разі подання до адміністративного суду позовної заяви суб'єктом владних повноважень спрямованої проти фізичної особи інститут адміністративної юстиції перетворюється на каральний орган.

Не є виключенням й економічна сфера — сфера доходів і зборів, оподаткування, яка споконвічно характеризується наявністю діаметрально протилежних інтересів держави й платників податків, що приводить до постійного пошуку нових оптимальних підходів й методів вирішення суспільно-правових конфліктів. Забезпечення балансу публічних і приватних інтересів завжди розглядалось як основне завдання податкової реформи в Україні, результатом якої стало прийняття Податкового кодексу [6]. Останній хоч і запровадив спрощення адміністративних процедур (автоматичне відшкодування), зменшення податкового навантаження, стимулював інноваційно-інвестиційну діяльність, урегулював адміністрування податків, взаємовідносини з контролюючими органами, про те окремі проблеми залишились актуальними, зокрема щодо здійснення судового провадження у такій категорії спорів.

Аналізуючи порушене питання оподаткування слід звернути увагу судів на те, що у цих справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності адміністративним судом не вирішується питання щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності,

а перевіряється законність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень у таких справах за наслідками чого суд може визнати незаконним і скасувати рішення про накладення адміністративного стягнення або відмовити ц цьому.

Окремо слід звернути увагу на визначення юрисдикції справ стосовно оскарження постанов, прийнятих у справах про порушення митних правил, оскільки у процесі вивчення судової практики виявлено, що у судів виникали ускладнення при розмежуванні юрисдикції судів щодо вирішення таких справ [7].

Розділом XIX Митного кодексу України визначено порядок провадження у справах про порушення митних правил, процесуальні дії та порядок їх проведення, оскарження постанов у справах про порушення митних правил.

Відповідно до статті 386 цього Кодексу органами, уповноваженими розглядати справи про порушення митних правил, є митні органи та місцеві суди (судді) за місцем розташування митних органів посадові особи яких здійснювали провадження у цих справах.

Таким чином, справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності митних органів у справах про порушення митних правил, розгляд яких віднесено до компетенції митних органів є адміністративними справами і не підлягають розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Правопорушення та адміністративну відповідальність за їх вчинення визначено низкою нормативно-правових актів, серед яких кодифіковані законодавчі акти — Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП), Митний Кодекс України, які містять перелік діянь, класифікованих як правопорушення, та встановлюють порядок застосування адміністративних стягнень. Застосування адміністративних стягнень у певному виді суспільних відносин урегульовано також низкою законів України, серед яких закони України «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про боротьбу з корупцією», «Про державну податкову службу в Україні», «Про ветеринарну медицину», «Про електроенергетику» тощо. А кодифікованими законодавчими актами — Лісовим, Повітряним, Водним кодексами України — визначено загальнообов'язкові правила поведінки, які держава встановлює з метою дотримання режиму законності, захисту прав і свобод громадян, суспільних і державних інтересів. Проте не встановлено адміністративних стягнень за порушення цих правил, що пояснює їх відсильний характер та неоднозначність суджень.

Перед суддями постають теоретико-прикладні складнощі, пов'язані з тлумаченням і застосуванням вітчизняного адміністративного процесуального

законодавства, здійсненням адміністративного судочинства.

Судова практика містить випадки, коли всупереч вимогам статті 254 КУпАП протокол про адміністративне правопорушення не складався взагалі або був складений за відсутності правопорушника.

Так, у справі за позовом гр. Ф. до заступника начальника відділу земельних ресурсів Камінь-Каширського району Волинської області про визнання постанови про накладення адміністративного стягнення не чинною.

Переглядаючи рішення суду першої інстанції (постанова Камінь-Каширського районного суду в апеляційному порядку суд апеляційної інстанції) зазначив, що, відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції не врахував, що спірну постанову прийнято за результатами розгляду відсутнього в матеріалах справи протоколу, а акт про проведення перевірки не може бути підставою для накладення штрафу.

Ще одним прикладом може слугувати справа за позовом сільського голови с. Седнівка гр. К. до головного державного санітарного лікаря Устинівського району Кіровоградської області про скасування постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу відносно правопорушника (протокол про адміністративне правопорушення не склався). Отже, за відсутності протоколу про адміністративне правопорушення як доказу винуватості особи суд апеляційної інстанції дійшов висновку про відсутність підстав для притягнення позивача до адміністративної відповідальності.

При розв'язанні соціально-економічних спорів за позовами на рішення, дії чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень суди відповідно до частини третьої статті 2 КАС повинні перевіряти, чи прийняті (вчинені) вони: на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; з використанням повноважень з метою, з якою це повноваження надано; обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дій); безсторонньо (неупереджено); добросовісно; розсудливо; з дотриманням принципу рівності перед законом запобігаючи несправедливій дискримінації; пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія); з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення; своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Ще однією підставою скасування постанов суб'єктів владних повноважень про притягнення до адмі-

ністративної відповідальності є неповне з'ясування обставин при вирішенні питання про накладення адміністративного стягнення.

Як приклад, можна навести справу за позовом гр. А. до Управління Пенсійного фонду України у Красногвардійському районі Автономної Республіки Крим.

Вищий адміністративний суд України (ухвала від 25.03.2009), залишаючи без змін рішення судів попередніх інстанцій, зазначив, що гр. А. як головний бухгалтер СПК «Аграрний» в межах граничного строку перерахувала страхові внески підприємства до Пенсійного фонду.

Однак у зв'язку з технічною помилкою банку зазначений платіж у п'ятницю в другій половині дня був повернутий СПК «Аграрний» і вдруге перерахований до Пенсійного фонду в понеділок.

Таким чином, СПК «Аграрний» хоча й перерахував страхові внески з порушенням встановленого строку їх внесення до Пенсійного фонду, але прострочення сталося не з вини посадової особи підприємства платника страхових внесків. Тому гр. А. як головний бухгалтер підприємства не може нести відповідальність за несвоєчасне перерахування відповідних коштів до Пенсійного фонду. За таких обставин суди правильно скасували постанову Управління Пенсійного фонду України у Красногвардійському районі, якою гр. А. неправомірно було притягнуто до адміністративної відповідальності.

Як свідчить практика, суди при розгляді справ зазначеної категорії в основному правильно застосовують норми чинного законодавства. Але поряд із цим, в окремих випадках, не завжди з'ясовують усі обставини, що мають значення для правильного вирішення справи, допускають порушення норм матеріального та процесуального права.

Відповідно до пункту 3 частини другої статті 17 КАС компетенція адміністративних судів не поширюється на справи про накладення адміністративних стягнень [7].

Такі справи розглядаються районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами, іншими органами (посадовими особами) в порядку, встановленому КУпАП.

Таким чином при розгляді питання чи можуть бути ті чи інші рішення, дії чи бездіяльності оскаржені до адміністративного суду, необхідно визначити чи прийняті (вчинені) вони при здійсненні владних управлінських функцій чи владних повноважень при їх безцільності у вирішенні соціальних і економічних питань та марнотратстві державних коштів.

Існують вагомні переконання і це підтверджується останніх часів, що за правилами адміністративно-

го судочинства можна оскаржувати бездіяльність суду, що пов'язана з не вчиненням дій, визначення процесуальним законом або порушенням розумних строків, а також дії суду, вчинені в ході здійснення судочинства якими заподіяно шкоду честі, гідності та діловій репутації особи чи держави. І безапеляційно можуть бути оскаржені рішення, дії чи бездіяльності судів, їхніх посадових та службових осіб, що не пов'язані із здійсненням судочинства.

В українському адміністративному судочинстві реалізація цього положення є актуальною з огляду на практику Європейського Суду з прав людини. Відомо, що у справі «Кудла проти Польщі» [6] Європейський Суд констатував порушення статті 13 конвенції, оскільки заявник не мав у своєму розпорядженні ефективного національного засобу правового захисту, за допомогою якого він зміг би відстояти своє право на «судовий розгляд упродовж розумного строку» відповідно до параграфу 1 статті 6 Конвенції [8]. Заявник не міг отримати належну компенсацію за шкоду, завдану перевищенням розумних строків розгляду його справи, внаслідок відсутності правового поля для прийняття рішення.

Оскільки недостатньо врегульовані повноваження на законодавчому рівні, існує небезпека свавільного втручання суб'єктів владних повноважень у сферу соціальної та економічної діяльності фізичних та юридичних осіб, що вимагає запровадження адміністративних процедур, які б виключили свавілля або слугували бар'єром. В таких ситуаціях адміністративні процедури повинні стати предметом регулювання кожного прийнятого закону, оскільки суди потребують хоча б рамкових критеріїв для оцінювання рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень чи судових органів. Такий підхід дає можливість фізичній чи юридичній особі сформулювати уявлення про якість та природу належних рішень чи дій, які вона має право очікувати від суб'єкта владних повноважень чи суб'єктів судового процесу [9].

При перевірці критеріїв підвідомчості і неодмінно з'ясувати, яку роль у правовідносинах відіграв той чи інший орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, чи діяв він на виконання владних управлінських функцій, чи був рівноправним суб'єктом цивільного (господарського) права, а також прослідкувати при прийнятті рішень існуючі зв'язки між адміністративним правом і процесуальними галузями права, такими, зокрема, як цивільно-процесуальне та кримінальне процесуальне, що може зняти ускладнення при проголошенні рішення.

Таким чином, доходимо ще до одного такого висновку, що в адміністративно-правовому регулювання

розгляду соціально-економічних справ по оскарженню рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень застосовується не один із двох класичних методів, а своєрідний метод особливого характеру, в якому органічно переплетені елементи та ознаки як імперативного, так і диспозитивного методів правового регулювання, універсальність якого відкриває широкі можливості застосування міжгалузевої аналогії закону з метою подолання прогалин у праві.

В процесі нових економічних умов судова практика не веде за собою скорочення сфери регулювання управлінських відносин адміністративними методами, але змінюється природа впливу держави на суспільні відносини і, як наслідок, зазнають значних змін правові засоби і методи впливу органів управління на зв'язки господарюючих суб'єктів та на соціально-економічні відносини.

В таких умовах адміністративне право, як і цивільне право, повинні забезпечувати економічну свободу суб'єктів господарювання, захищати права та законні інтереси суб'єктів господарювання і споживачів, здійснювати державний контроль та нагляд за господарською діяльністю, обмежувати неправомірні рішення, дії чи бездіяльність в цих та інших питаннях суб'єктів владних повноважень.

Висновки та перспектива подальших наукових досліджень. Як бачимо, до перевірки та розгляд соціально-економічних справ судовим адміністративним органам необхідно підходити комплексно і неодмінно з'ясувати, яку роль у соціально-економічних відносинах відігравав той чи інший суб'єкт судового процесу, чи діяв він на виконання владних управлінських функцій, чи розгляд справи по суті,

чи був рівноправним суб'єктом цивільного чи адміністративного правопорушення. Для упорядкування діяльності органів владних повноважень в судовому процесі пропонується вилучити з адміністративного кодексу термін «управлінська адміністративна діяльність», що суттєво розвантажить адміністративні суди від розгляду справ соціально-економічної сфери та діяльності суб'єктів господарювання.

З вищенаведеного можна зробити висновок, що в процесі нових економічних умов судова практика не веде за собою скорочення сфери регулювання управлінських відносин адміністративними методами, але змінюється природа впливу держави на суспільні відносини і, як наслідок, зазнають значних змін правові засоби і методи впливу органів управління на зв'язки господарюючих суб'єктів та економічну сферу. В таких умовах адміністративне право, як і цивільне право, повинні забезпечувати економічну свободу суб'єктів господарювання і споживачів, здійснювати державний контроль та нагляд за господарською діяльністю, обмежувати неправомірні рішення, дії чи бездіяльності в цих та інших питаннях суб'єктів владних повноважень.

Запропоновані висновки, узагальнення та пропозиції потребують подальших досліджень та практичного вирішення задач щодо удосконалення адміністративного законодавства, з врахуванням особливостей системи та порядку розгляду соціально-економічних справ, ухвалення і проголошення та оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів судового процесу, владних повноважень, компетенції судових органів в режимі демократизації та посилення повноважень судової влади щодо судового регулювання економічних та соціальних проблем.

Література

1. Коломоець Т. О. Проблеми правового розмежування адміністративної та господарської юрисдикції: аналіз передумов виникнення та можливі шляхи їх вирішення / Т. О. Коломоець, П. С. Лютиков // Право України. — 2009. — № 10. — С. 175–181.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. — К.: Просвіта, 1996. — 80 с.
3. Кузьменко О. В. Адміністративна юстиція в Україні: навчальний посібник / О. В. Кузьменко. — К.: Атіпа, 2007. — 156 с.
4. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктне право у юридично-галузевій парадигмі / В. К. Колпаков // Право України. — 2011. — № 4. С. 47–52.
5. Белікова М. І. Підстави оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади в адміністративному порядку [Електронний ресурс] / М. І. Белікова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Сер.: Право. — 2013. — № 1. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2013-1_4.pdf
6. Каменська Н. Про деякі проблеми нормативно-правового регулювання розгляду скарг платників податків на рішення органів державної податкової служби України з питань оподаткування / Н. Каменська // Підприємництво, господарство і право. — К.: Ін Юре, 2007. — № 6. — С. 76–78.
7. Кодекс адміністративного судочинства України на 16 вересня 2011 року. — К.: Алеута; ЦУЛ, 2011. — 128 с.

8. Справа за скаргою заступника Генерального прокурора України про перегляд за винятком обставин справи за позовом ТзОВ «Таіз» до енергетичної регіональної митниці про визнання дій протиправними та зобов'язання здійснити митне оформлення. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://law.lnu.edu.ua/uploads/media/Visnyk_52.pdf

9. Михеева Е. Административные суды: граждане против государства / Е. Михеева // Юридическая практика. — 2001. — № 44 (202). — от 31 октября.

10. Боднар С. В. Розгляд судових справ стосовно адміністративних правопорушень в соціально-економічній сфері / С. В. Боднар // Регіональна бізнес-економіка та управління. — 2016. — № 1 (49).

11. Бевзенко В. Огляд адміністративно-процесуального законодавства України і практика його застосування / В. Бевзенко // Вісник адміністративного суду України. 2007. — № 1. — С. 24–31.

References

1. Kolomojecj T. O. Problemy pravovogho rozmezhuvannja administratyvnoji ta ghospodarsjkoji jurydykciji: analiz peredumov vynykennja ta mozhlyvi shljakhy jikh vyrishennja / T. O. Kolomojecj, P. S. Ljutikov // Pravo Ukrainy. — 2009. — #10. — S. 175–181.

2. Konstytucija Ukrainy vid 28 chervnja 1996 roku. — K.: Prosvita, 1996. — 80 s.

3. Kuzjmenko O. V. Administratyvna justycja v Ukraini: navchalnyj posibnyk/ O. V. Kuzjmenko. — K: Atipa, 2007. — 156 s.

4. Kolpakov V. K. Administratyvno-deliktne pravo u jurydychno-ghaluzevij paradyghmi / V. K. Kolpakov // Pravo Ukrainy. — 2011. — #4. S. 47–52.

5. Bjelikova M. I. Pidstavy oskarzhennja rishenj, dij abo bezdijalnosti orghaniv vykonavchoji vlady v administratyvnomu porjadku [Elektronnyj resurs] / M. I. Bjelikova // Chasopys Nacionaljnogho universytetu «Ostrozjka akademija». Ser.: Pravo. — 2013. — #1. — Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2013-1_4.pdf

6. Kamensjka N. Pro dejaki problemy normatyvno-pravovogho rehuljuvannja rozghljadu skargh platnykiv podatki na rishennja orghaniv derzhavnoji podatkovoji sluzhby Ukrainy z pytanj opodatkuvannja / N. Kamensjka // Pidpryjemnyctvo, ghospodarstvo i pravo. — K.: In Jure, 2007. — #6. — S. 76–78.

7. Kodeks administratyvnogho sudochynstva Ukrainy na 16 veresnja 2011 roku. — K.: Aleuta; CUL, 2011. — 128 s.

8. Справа за скаргою заступника Gheneraljnogho prokurora Ukrainy pro pereghljad za vynjatkom obstavyn spravy za pozovom ТzOV «Таіз» до енергетичної регіональної митниці про визнання дій протиправними та зобов'язання здійснити митне оформлення [Elektronnyj resurs] — Rezhym dostupu: http://law.lnu.edu.ua/uploads/media/Visnyk_52.pdf

9. Mykheeva E. Admynystratyvnye sudy: ghrazhdane protyv ghosudarstva / E. Mykheeva // Jurydycheskaja praktyka. — 2001. — #44 (202). — от 31 oktjabrja.

10. Bodnar S. V. Rozghljad sudovykh sprav stosovno administratyvnykh pravoporushenj v socialjno-ekonomichnij sferi / S. V. Bodnar // Reghionalna biznes-ekonomika ta upravlinnja. — 2016. — #1 (49).

11. Bevzenko V. Oghljad administratyvno-procesualjnogho zakonodavstva Ukrainy i praktyka jogho zastosuvannja / V. Bevzenko // Visnyk administratyvnogho sudu Ukrainy. — 2007. — #1. — S. 24–31.